Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai 2021 m. rugsėjo 16 d., Nr. 21-170AR

DĖL APLINKAI PADARYTOS ŽALOS SKAIČIAVIMO TEISINIO REGULIAVIMO TOBULINIMO

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – LVK), kaip didžiausia verslą vienijanti organizacija Lietuvoje, reaguodama į aplinkai padarytos žalos įvertinimo problemas, su kuriomis susiduria jos nariai savo praktinėje veikloje ir, teikdama prioritetą socialiniam dialogui, keipiasi į Aplinkos ministeriją, prašydama tobulinti teisinį reglamentavimą, susijusį su aplinkai padarytos žalos skaičiavimu.

Pažymime, kad egzistuoja problema, kai įmonės susiduria su neprognozuojama sankcija dėl aplinkai padarytos žalos atlyginimo. Vadovaujantis Aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 9 d. įsakymu Nr. 471 „Dėl Aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“(toliau – Metodika), dažnai nėra aišku, ar pagrįstai, nemanipuliuojant tariamos žalos tarifais ir indeksavimais apskaičiuojamas tikrasis žalos dydis, kyla abejonių ar Metodika nėra traktuojama kaip įrankis ne žalai, bet baudoms nustatyti.

Manome, kad Metodikoje nustatytas teisinis reglamentavimas nėra aiškus, suprantamas, o dėl galimai įtvirtintų baudų, kurias galima nustatyti tik įstatymu, dar ir neatitinkantis teisės aktų hierarchijos principo.

Žemiau **pateikiame argumentus**, kuriais grindžiame savo prašymą padaryti reikalingus pakeitimus, t. y. parengti įstatymus, kuriuose būtų numatytos baudos už sunkiai pamatuojamus teršimus (pvz., padangų ar kitokių atliekų sudeginimas, kuomet neaišku, kuo ir kur konkrečiai pasireiškia padarytoji žala), Metodikoje paliekant tik įmanomą įvertinti žalą aplinkai ir tik nurodant, kaip ji turi būti skaičiuojama (ne pačiai Aplinkos ministerijai tvirtinant įkainius, tarifus bei jų indeksavimą).

1. Žalos aplinkai atlyginimą reglamentuoja aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnis, kurio taikymas turi būti derinamas kartu su Civilinio kodekso 6.251 straipsnyje įtvirtintu visišku nuostolių atlyginimo principu. Šio principo turinys atskleidžia tai, kad pagrindinė deliktinės civilinės atsakomybės funkcija – kompensuoti realiai (faktiškai) padarytą žalą. Tai reiškia, kad civilinė atsakomybė yra skirta grąžinti nukentėjusį asmenį į ankstesnę (iki delikto padarymo) padėtį (lot. *restitutio in integrum*), padarytos žalos aplinkai atvejais – atkurti aplinkos būklę, buvusią iki užteršimo. Pažymėtina, kad kai civilinės atsakomybės apimtis neviršija patirtos žalos dydžio, ji atlieka kompensacinę funkciją, tačiau kai viršija – civilinė atsakomybė pradeda atlikti baudinę funkciją. Dėl padarytos žalos Lietuvoje leidžiamas tik kompensacinių nuostolių priteisimas, o baudiniai nuostoliai (angl. *punitive damages*) atitinkamai draudžiami.

2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio ketvirtojoje dalyje nustatyta, kad žala aplinkai vertinama ir **žalos aplinkai atlyginimo dydis apskaičiuojamas pagal aplinkos ministro patvirtintą metodiką**, <u>įvertinant pirminę aplinkos būklę (sąlygas), neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumą, natūralaus aplinkos atsikūrimo galimybes ir laiką, atliktus veiksmus, užtikrinančius teršalų ir (arba) kitokių darančių žalą aplinkai veiksnių skubią kontrolę, sulaikymą, pašalinimą ar kitokį valdymą siekiant sumažinti ar išvengti didesnės žalos aplinkai, neigiamo poveikio</u>

žmonių sveikatai ar tolesnio aplinkos elementų funkcijų pablogėjimo, taip pat pritaikytas aplinkos atkūrimo priemones. Atkreiptinas dėmesys, kad Metodikoje nustatytas reguliavimas yra **tik iš dalies suderintas su kompensacine civilinės atsakomybės funkcija**. Pavyzdžiui, Metodikos 20 punkte kažkiek įgyvendinta ta Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio ketvirtosios dalies nuostata, pagal kurią žalos aplinkai atlyginimo dydis apskaičiuojamas įvertinant „atliktus veiksmus, užtikrinančius teršalų ir (arba) kitokių darančių žalą aplinkai veiksnių skubią kontrolę, sulaikymą, pašalinimą ar kitokį valdymą siekiant sumažinti ar išvengti didesnės žalos aplinkai, neigiamo poveikio žmonių sveikatai ar tolesnio aplinkos elementų funkcijų pablogėjimo, taip pat pritaikytas aplinkos atkūrimo priemones“. Tuo tarpu kitos Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio ketvirtosios dalies nuostatos – pagal kurias **žalos aplinkai atlyginimo dydis turi būti apskaičiuojamas įvertinant pirminę aplinkos būklę (sąlygas), neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumą, natūralaus aplinkos atsikūrimo galimybes ir laiką** – Metodikoje niekaip neįgyvendintos.

3. Metodikoje aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžiai yra skaičiuojami pagal formules, kuriose nėra aptarta itin svarbi dedamoji – pirminė aplinkos būklė (sąlygos), o šiuo aspektu neabejotinai gali egzistuoti įvairios situacijos. Šiame kontekste pažymėtina, kad atlygintinos žalos dydis tiesiogiai koreliuoja su tuo, kokia buvo pirminė objekto, kuriam padaryta žala, būklė. Vienokia žala yra padaroma tuo atveju, kai pirminė objekto būklė buvo gera ir visai kitokia (žymiai mažesnė) – kai pirminė objekto būklė buvo prasta (atitinkamai skiriasi pirminės būklės atkūrimui reikalingos išlaidos ir pan.). Be to, Metodikos formulėse nėra aptarta ir kita itin svarbi dedamoji – neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumas. Galiausiai Metodikos formulėse nėra aptarta ir dar viena itin svarbi dedamoji – natūralaus aplinkos atsikūrimo galimybės ir laikas , o tai vėlgi priklausomai nuo konkrečių faktinių aplinkybių (pvz., teršalų išbuvimo vandenyje laiko, dirvožemio sudėties ir pan.) gali skirtis. Taigi, Metodikoje nustatytas teisinis reguliavimas nesiejamas su tokiu žalos dydžio apskaičiavimu, kuriuo būtų siekiama kompensuoti tik tiek, kiek būtina, kad nukentėjęs asmuo būtų grąžintas į tą padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jei nebūtų buvę padaryta žalos.

4. Kadangi Metodikos formulėse nėra aptartos aukščiau minėtos itin svarbios dedamosios (pirminė aplinkos būklė (sąlygos), ir t. t.), tai *de facto* reiškia, kad joje yra įtvirtintas ne aplinkai padarytos žalos dydžio apskaičiavimas, o baudos už žalos aplinkai padarymą. Tai atlikta neturint įgaliojimų ir nesilaikant teisės aktų hierarchijos reikalavimų, nes įvairias sankcijas už atitinkamus teisės pažeidimus (*inter alia* vadinamąsias ekonomines sankcijas, kurios priskirtinos administracinės teisinės atsakomybės institutui ir kuriomis yra sudaromos prielaidos daryti neigiamą poveikį teisinėn atsakomybėn traukiamų ūkio subjektų ekonominei padėčiai (Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas)) pagal Konstituciją galima nustatyti tik įstatymu (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas).

5. Kaip matyti iš Metodikos 28–31 punktų, juose pateiktose formulėse yra vartojama sąvoka „tarifai“ („įkainiai“). Šie minėti tarifai (įkainiai) yra išreikšti konkrečia pinigų suma. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iš anksto konkrečia pinigų suma išreikšti *fiksuoti, standartiniai žalos tarifai (įkainiai)* nesiderina su kompensacine žalos funkcija – įvertinus visas konkretaus atvejo aplinkybes, turi būti kompensuojama tik tiek, kiek būtina, kad nukentėjęs asmuo būtų grąžintas į tą padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jei nebūtų buvę padaryta žalos. **Pažymėtina, kad fiksuoti tarifai yra būdingi visai kitokio pobūdžio teisiniams santykiams – mokestiniams santykiams, kurie yra reglamentuojami Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatyme**.

6. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog Metodikos IV skyrius reglamentuoja tarifų ir įkainių indeksavimą. Ekonomikos terminų žodyne nurodoma, kad indeksavimas yra įstatymais arba sutartimis nustatomos priemonės, kuriomis siekiama suderinti ekonominį gyvenimą su infliacijos procesais, eliminuojant infliacinį pajamų perskirstymą. Šiame kontekste pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme indeksavimas apskritai neminimas, nėra numatyti aplinkos ministro įgaliojimai nustatyti tarifų (įkainių) indeksavimą. Tuo tarpu konstitucinis teisinės valstybės

principas suponuoja reikalavimą, kad teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydami savo įgaliojimų. Pažymėtina, kad paskaičiuojant žalos atlyginimą, turi būti ne indeksuojama, o vertinamos konkrečios faktinės situacijos aplinkybės.

Atsižvelgiant į išdėstytą, prašome įvertinti LVK pateiktus teisinius argumentus ir raštu informuoti, kokia yra Aplinkos ministerijos pozicija dėl galimų pokyčių teisės aktuose, reglamentuojančiuose aplinkai padarytos žalos skaičiavimą. Kartu pažymime, kad verslo subjektai tikisi skubių žingsnių, sprendžiant kylančius neaiškumus ir galimus neatitikimus įstatymams.

Suprantame situaciją, kad net ir pritarusi mūsų pateiktiems argumentams, Aplinkos ministerija gali manyti, kad šiuo metu ne pats geriausias laikas keisti poziciją Metodikos atžvilgiu (pvz.,dėl nepasibaigusių bylų), tačiau norime pabrėžti, kad tinkam metui atsirasti visada trukdys įvairios aplinkybės. Kviečiame būti neabejingiems egzistuojančioms problemos, išgryninti teisės aktus neatidėliojant, kad būtų paklotas teisingas pagrindas tolimesniems valstybės ir verslo santykiams.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Generalinė direktorė Eglė Radišauskienė

Originalas nebus siunčiamas. Akvilė Razumienė, el.p.: akvile@lvk.lt, tel. +370 5 212 1111